

Городской отдел культуры
Центральная библиотека им. М. Горького
Информационно-библиографический отдел
Сектор краеведения

Донбас - край українського слова

(Краєзнавчий нарис)

Краматорськ, 2006

Укладач:	В.І. Крихтенко Л.І. Гетман
Редактор:	Л.М. Мельник
Відповідальний за випуск:	Н.В. Труш
Комп'ютерний набір:	Л.І. Гетман В.І. Крихтенко

...У предків дар, співуче наше слово!
Та заодно буття зерно і плід!
Із-під тяжких пластів чужої мови
Ти стало джерелом мені від ранніх літ!
То що мені чужі „Інтернаціонали”,
Коли з віків доходить, як луна,
Правдива, чиста, рідна, досконала
Безсмертна пісня про козака Супруна:
"Ой, не знав козак, ой, не знав Супрун,
А як славоньки зажити,
Гей зібрав військо, славне запорізьке
Та пішов він орду бити...
Ох, і виведіте мене, виведіте
На Савур-Могилу,
Гей, нехай стану, гляну-подивлюся
Я на мою Україну!"

В. Біляїв
„З циклу „Батьківщина”

„Мова одна з основних ознак нації. Мова – фундамент культури. Рідна мова – найдорожчий скарб народу. Рідна мова – підвалина інтелекту, рідна мова – основа патріотизму. Рідну мову повинна берегти, розвивати кожна людина. Умирає мова – умирає культура...”

Олексій Тихий „Думки про рідний Донецький край”.

Вступ

Шановні читачі!

Красназавчий нарис „Донбас – край українського слова” знайомить Вас з історією розвитку і становлення української мови в нашому краї. Він складається з 7-ми розділів:

1. Викорінювання української мови на Донбасі.
2. Українське літературне слово на Донеччині в період „українізації”.
3. Політичні репресії проти української мови.
4. Українська мова у 60 – 70-ті роки ХХ сторіччя.
5. Українська мова на Донеччині сьогодні.
6. Краматорськ україномовний.
7. Бібліографія.

Рідна мова, рідна земля – це наші невичерпні джерела. Сучасна Донеччина робить реальні кроки до опанування українською мовою. Ці кроки і заходи поки що недостатні для вільного володіння досконалою державною мовою для всіх мешканців, але безумовно є позитивним фактором повернення до української.

По суті, Донеччина на сьогодні вже є реально двомовним регіоном. Українська мова поки що не звучить масово на вулицях, у школах, вузах. Але вона вже є “у пасиві” майже кожного жителя регіону. Нею викладає ряд вузівських професорів, видається наукова (зокрема, технічна) література тощо.

Донецька область утворена 17 липня 1932 року, займає 26,5 тис. км або 4,4% території України з населенням 4 825 563 чоловік, що складає 10% населення України, у тому числі в містах – 90,3% мешканців. Національний склад населення за даними перепису 2001 року: українці – 56,87% (за переписом 1989 р. – 50,7 %); росіяни – 38,22% (за переписом 1989 – 43,6%); греки – 1,6 % . Кількість осіб інших 130 національних меншин складає менше 1 %.

I. Викорінювання української мови на Донбасі

Почнемо з очевидного. Українська мова в нашому регіоні - мова так званої "титульної", корінної і найчисленнішої нації - не сповна присутня в суспільному житті. Вона витіснена на периферію засобів масової інформації, наукового життя, зрештою, і міського побуту. Відповідно в багатьох сферах життя переважає російська мова, російська культура, звичайно, не в натуральному, а в запозиченому вигляді.

Чому так відбулося?

Ще з часів царизму та й у радянські часи велося цілеспрямоване, і пряме, і приховане придушення української культури, українського слова.

На Донбасі в дореволюційні часи шкільна освіта велася в основному російською, мовою за винятком декількох закладів, заснованих товариством „Просвіта”.

За радянських часів українська мова на Донеччині була повністю витіснена не тільки з вищих навчальних закладів, але й зі шкіл міст Донбасу (а на Донбасі в містах проживає близько 94% усього населення краю). На Донеччині станом на 1990 рік з майже 1300 шкіл області залишилося 103 маленькі сільські школи з українською мовою викладання, в яких навчалося менше 3% всіх учнів.

Сьогодні ми можемо скласти повніше й об'єктивніше уявлення про донецьку землю, про все, що діялося на ній, і про славі, і про трагічні сторінки її історії. Йдеться про цілий загублений пласт української культури, українського слова на Донбасі, а це - одна з обставин, що давали змогу і на рівні офіційної політики, і на рівні обивательської думки створювати враження, ніби Донбас - "русскоязычний регион", втрачений для української мови.

II. Українське літературне слово на Донеччині в період „українізації”

Насправді ж Донбас не тільки віддавна привертав увагу українських письменників, - він і сам як український край, населений переважно українською людністю (хоч гостинний і до переселенців різних національностей), дав багато яскравих талантів усій українській культурі, в тому числі й літературі. Особливо рясно заколосилося українське літературне слово на Донеччині в добу національного відродження початку ХХ ст. та в 20-і роки, коли здійснювалася так звана "українізація": відбувався перехід на українську мову освіти, преси, книговидання тощо. Цей короткий період відносно вільного національного розвитку, коли впали прямі заборони царських часів, показав, на що здатні розкуті сили українського народу в усіх сферах культури.

Українізація розпочалася з 1 січня 1923 року, що передбачалося планом відділу народної освіти Донецької губернії. До цього в нас нараховувалося всього сім українських шкіл. За один 1924 рік кількість українських шкіл зросла до 181, в них працювало 546 викладачів української мови. Про перебіг українізації на Донеччині систематично інформували „Просвещение Донбасса” і газети „Диктатура труда”, „Кочегарка”, „Луганская правда”.

Українізація нарощувала темпи й досягла свого піку всередині 20-х років. Після цього темпи значно знизились, але, незважаючи на це, 1932 року в Донбасі із 2239 загальноосвітніх шкіл – 1769 були з українською мовою викладання, що становило 79 % шкіл, а 207 працювали російською та російсько-українською мовами.

Але це піднесення налякало більшовицьку владу, яка побачила в ньому небезпеку "сепаратизму" і "націоналізму".

Період українізації на Донеччині припинився з призначенням у січні 1933 року Петра Постишева секретарем ЦК КП (б)У і самогубством керівника народного комісаріату освіти Миколи Скрипника, уродженця Донеччини.

III. Політичні репресії проти української мови

Від кінця 20-х років посилюються політичні репресії проти української інтелігенції, а водночас розпочинається жорстока примусова колективізація на селі, довершена страхотливим, зумисне організованим голодомором 1932-1933 років, що приніс мученицьку смерть мільйонам селян. Усе це було складовою частиною того, за визначенням істориків, "великого терору", який сталінське керівництво здійснювало по всьому Радянському Союзові. А Україні було завдано особливо тяжкого удару: це була помста за національно-визвольний рух і за спротив колективізації.

Тож і на Донеччині хвилі репресій, що йшли одна за одною, мали не тільки політичну, а й національну "адресу". Це бачимо і на трагічній долі українських письменників Григорія Баглюка, Сави Божка, Лева Скрипника. Важливо зауважити, що здебільше репресовані в 30-і роки письменники (як і

інші "вороги народу") не були політичними противниками радянської влади; більше того, багато з них були активними борцями за неї і тільки поступово, із запізненням звільнялися від своїх ілюзій. Деякі з них навіть вірили в офіційну версію про "шкідників", "диверсантів" і "ворогів народу", яку влада висувала для виправдання терору, вірили, аж поки їх самих не оголошували "ворогами народу". Ілюстрацією цих трагічних ілюзій може бути оповідання Григорія Баглюка "Розповідь про підсудного", в якому відбився, хоч і "пом'якшено", вплив манії шкідництва.

Інакше склалася доля тих наших земляків-письменників, які опинилися в еміграції на Заході - чи то після революції (як Микита Шаповал), чи то під час II світової війни (як Емма Андієвська, Леонід Лиман, Василь Гайворонський, Віталій Бендер, Володимир Біляїв). Вимушена еміграція, вигнанство, втрата Батьківщини - це теж трагедія, але вона, принаймні, дає якусь компенсацію: можливість і на чужині працювати для свого народу в надії, що колись вона стане йому відомою. Ця надія, як бачимо, нині справдилася: вільна і незалежна Україна відчинила двері для своїх синів і дочок, яких лихоліття розкидало по всьому світові. А серед них було багато діячів науки, культури й мистецтва - вчених, художників, співаків, акторів, композиторів, письменників. Вони створили великі мистецькі цінності, з якими ми, в Україні, поступово знайомимося. І треба сказати, що немалий внесок належить тут нашим землякам-донеччанам. Особливо слід відзначити Емму Андієвську, яка посідає одне з чільних місць в українській поезії й прозі, а крім того, є ще й талановитою художницею.

IV. Українська мова у 60 – 70-ті роки ХХ сторіччя

Ще одне коло авторів - це так звані "дисиденти", які в 60-70-і роки підняли голос проти радянського псевдосоціалізму, виступаючи за демократію, права людини, права української нації. У своїй творчості вони розламували тісні рамки "соціалістичного реалізму" і сягали висот вільного слова, що вже й саме собою було викликом тогочасному світові обмежень, фальшу й страху; до того ж, і своєю громадською поведінкою вони стверджували незалежність і відданість ідеї політичного та духовного відродження України. На першому місці тут слід назвати, безумовно, Василя Стуса - поета світової міри і людини незрівнянної сили духу та жертвності. Якби Донбас дав Україні тільки його - і тоді його внесок у нашу свободу й незалежність був би унікальним. Але він дав ще й Миколу Руденка - талановитого поета і прозаїка, автора десятків непересічних книжок, оригінального мислителя й публіциста, мужнього правозахисника; Івана Світличного, глибокого літературознавця і критика, натхненника руху "шістдесятників"; Олексу Тихого, непоступливого обличителя неправди й оборонця рідного народу, з яким фарисейська система жорстоко розправилася, як і з Василем Стусом, Іваном Світличним та багатьма іншими; дав Донбас Василя Голобородька - ще одного поета світової міри, належно поцінованого знавцями в багатьох країнах і ще недостатньо поцінованого в

нас.

Життя українського слова на Донбасі ніколи не припинялося. Протягом повоєнних радянських десятиліть воно, українське слово, жевріючи то там, то там, нагадувало багатьом, хто вони, і наvertsало до України всупереч усім задурманюючим обставинам. В душі багатьох жила неповторна образна українська мова - мамина, бабусина, сусідів... І кликала в якісь ще незнані глибинні українські світи. Невже справді ця мова "безперспективна", мова, як багато хто казав, неосвічених селяків? Але патріоти - Андрій Ключча, Павло Байдебуря, Віктор Соколов, Микола Непран та інші - дали всім непомітний перший поштовх і привід задуматися про Україну та свій шлях до неї, який був плутаним і тривалим, але все-таки привів до самоусвідомлення.

V. Українська мова на Донеччині сьогодні

Процес русифікації припинився з прийняттям Закону УРСР „Про мови в УРСР” 1989 року.

Але разом з тим, регіон залишається російськомовним. Які перспективи розвитку ситуації?

Очевидно, що адміністративні заборони та постійні обіцянки вирішити "мовне питання" тільки посилюють соціальні та особистісні негаразди. Треба шукати інші способи повернути наших громадян у лоно української мови. Треба не протиставляти українську іншим мовам нашого регіону й країни шляхом надання їй офіціозу і примусу до спілкування. Головне концептуальне питання, що постало сьогодні з усією очевидністю, про співвідношення між українським мовним началом та російським. Чи здатна українська стихія задовольнити усі потреби української людини? Чи здатна українська культура до внутрішньої та зовнішньої самодостатності? А якщо ні, то яке місце повинна займати в душі, голові та побуті людини ця сама "українськість"?

На всі ці питання сьогодні, на жаль, не можна відповісти позитивно. Але це сьогодні Українська культура, мова переживають справжній ренесанс. При цьому в силу ряду факторів процес протікає в основному еволюційно, тобто безконфліктно. Які результати можна бачити вже зараз.

Якщо на 1990 р на Донеччині було близько 100 малих, виключно сільських шкіл з українською мовою, і в них вчилися всього 3% школярів краю, то сьогодні маємо близько 600 таких шкіл в усіх містах і містечках області, більшість батьків при соціологічному опитуванні вважають обов'язковим для своїх дітей знання української мови, яка вже стала фактором майбутньої кар'єри Це тільки невеликий штрих, який віддзеркалює існуючі тенденції.

Перша україномовна школа в регіоні з'явилася в Донецьку завдяки важкій праці Донецького обласного Товариства української мови ім.. Т.Шевченка у 1991 році та конструктивній позиції деяких місцевих керівників.

Згодом за прикладом Донецька подібні школи з'являються у найбільших містах регіону – Горлівці, Маріуполі та ін. Як правило, це з самих своїх початків були престижні школи-ліцеї, гімназії тощо. Після цього “процес пішов” і ним керує місцеве управління освіти при облдержадміністрації. У 1998 шкіл з українською мовою навчання стало вже 265, у 2001 р - понад 400, а на сьогодні їх вже 504. Це складає понад 42,2% від загальної кількості закладів освіти (п'ять років тому ця цифра складала 24,3%). За останні 5 років удвічі збільшилася кількість дошкільних закладів з українською мовою. Щодо кількості дітей охоплених школами з державною мовою викладання, то їх в питомому відношенні менше, ніж шкіл – на 2001 рік – близько 14 %, сьогодні – близько 19%.

Щодо вузів, то за даними Донецької облдержадміністрації з 195967 студентів області у 113 вузах Донеччини 47072 навчаються українською мовою. Це складає 24% від загального числа студентів. Три роки тому цей відсоток дорівнював 19.

Ухвалено Цільову комплексну програму розвитку та функціонування української мови у Донецькій області, яка спрямована на втілення в Донбасі першої складової „мовного прориву”, який означає, що передусім кожна молода людина, яка закінчує будь-який навчальний заклад, повинна володіти державною українською мовою.

Це необхідно і важливо не так для держави чи суспільства, як для самої людини, щоб у подальшому житті вона була конкурентоспроможною на загальнодержавному рівні. Виконання цього завдання на теренах Донеччини підвищить і роль регіону в Україні, в житті українського суспільства взагалі. Мовний прорив, окрім утвердження української державної мови, означає й те, що не можна втратити знання російської мови, тим більше, що для багатьох вона є рідною. І третє, що ми вкладаємо в поняття "мовного прориву", - це знання чи англійської, чи будь-якої мови міжнародного спілкування. Знання таких трьох мов дозволить нашим громадянам бути максимально конкурентоспроможними і дасть змогу реалізувати себе в дорослому житті".

Цільова програма розвитку та функціонування української мови в Донецькій області спрямована на втілення в Донбасі першої складової "мовного прориву". Вона передбачає, що через шість років в освіті Донеччини буде 81,3 відсотка дошкільних навчальних закладів та 78 відсотків загальноосвітніх шкіл, в яких навчальний процес відбуватиметься українською мовою. Програму створювали, як кажуть, усім миром. У роботі над нею взяли участь працівники навчальних закладів різних ступенів та рівнів акредитації з усіх районів області. Проводились анкетування батьків і учнів, співбесіди з керівниками навчальних закладів, міст та районів області, а також із ректорами вищих та директорами професійно-технічних навчальних закладів, де обговорювали шляхи розв'язання мовних проблем у конкретному закладі, районі, місті.

Кожен крок цільової комплексної Програми розвитку та функціонування української мови в Донецькій області на 2004-2010 роки буде поступовим і

виваженим, з обов'язковим врахуванням потреб україномовного, російськомовного населення та національних меншин.

Слід зауважити, що як у школах, так і вузах "україномовність" дещо відносна і локальна – на лекціях, уроках. Частина з них теж ведеться російською (при відсутності україномовного вчителя, викладача). Рівень володіння українською мовою викладачів залишає бажати кращого.

Ще бракує українству необхідного "бренду", бракує "моди на все вітчизняне, яка вельми необхідна для масового сплеску "українізації" українців. А що такий "бренд" і "мода" взагалі можливі у сучасній ситуації, переконливо довели ряд "проривних" проєктів українського "шоу-бізнесу" ("Океан Ельзи", Руслана, Олександр Пономарьов, Олег Скрипка та інші).

Театр. У репертуарі єдиного українського музично-драматичного театру ім. Артема вистави, що йдуть українською мовою, складають сьогодні 69%. У 1998 році їх було 30%.

В інших – російськомовних – театрах області є окремі постановки українською.

Засоби масової інформації. В інформаційному просторі Донеччини є 110 телерадіокомпаній. Само моніторинг цих компаній показує, що телерадіофір на 35% заповнений українською, а 65% - російською мовою. Експертні оцінки дають значно менший відсоток української.

Щодо донецької обласної державної телерадіокомпанії, то вона веде програми у такому співвідношенні мов: українською – 65%, а російською – 35%. Незалежні експерти загалом підтверджують цю оцінку.

На кінець 2002 року на Донеччині зареєстровано 862 періодичних видання, з яких використовують державну мову 621 (72%). У порівнянні з 1998 роком ці показники збільшилися на 446 одиниць (на 41,6%). Експертна оцінка показує фрагментарне та епізодичне вживання української в пресі.

Існує тільки одна україномовна газета – "Донеччина" (колишня "Радянська Донеччина" та "Сільська Донеччина") наклад на порядок менший потужних російськомовних видань.

Книгодрукарство. У цій сфері є відчутні зрушення в останні роки. Так кількість книг, виданих на Донеччині регіональними підприємствами всіх форм власності державно мовою у 2002 році складає за назвами 261 одиницю, за тиражем – 1155,0 тис. примірників. Ці показники у порівнянні з 1999 роком збільшилися на 217 одиниць за назвами і у 4,7 рази – за тиражем.

Освоєння української мови службовцями. Центром перепідготовки та підвищення кваліфікації органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ і організацій розроблено навчальний модуль "Українське ділове мовлення". Протягом 2002 року в рамках професійних програм підвищили свою кваліфікацію з української понад 600 слухачів.

Насамкінець декілька пропозицій щодо формування домінантного статусу української мови :

1. Треба свідомо створювати у в очах українського населення та світової спільноти образ української культури як повноцінної та самодостатньої

культурної системи, яка має і високий елітарний поверх, і поверх масової культури, і андеграунд, і всякі маргінальні явища - аж до національного порно. А українська мова має бути покликана обслуговувати всі ці поверхи. Саме тому свою роль в українській культурі відіграють і талановитий Андрій Данилко в образі Вірки Сердючки (він цікавий швидше не як носій української мови і культури, а як типаж перехідної епохи), і "рафінований" Юрій Андрухович, чиї твори розраховані на невелике коло поціновувачів.

2. Треба скрізь так чи інакше поширювати свою мову і створювати їй позитивний імідж: збільшувати кількість періодичних видань, що виходять українською мовою, більшими тиражами друкувати українські книжки, а також робити їм рекламу шляхом написання рецензій та анонсів. Треба намагатися, щоб у свідомості всіх жителів регіону з більш культурологічним додатком – "Світлиця". Її українське, особливо культура і мова, знаходилось би в тій самій площині, в тому самому вимірі, що й російське та західноєвропейське. Навіть побіжне згадування у розмові, лекції, в статті українських прикладів з літератури та мистецтва поміж іншими, алюзії, ремінісценції, відсилання до українського культурного контексту - справа корисна. Наприклад, говорячи про образ Дон Жуана у світовій літературі, треба починати з "Камінного господаря" Лесі Українки, - який є не менш цікавим та досконалим поетичним шедевром, ніж твори Пушкіна, Гумільова, Тирси де Моліна, Байрона чи Мольєра. А поруч з "Пам'ятником" Горація, Державіна, Пушкіна, Міцкевича треба обов'язково поставити чудового вірша Максима Рильського.

3. Російська інтелігенція створила кілька цікавих дуже привабливих культурних міфів: про "Золотий вік" Пушкіна, про Достоевського, про "Срібний вік" Блока, Єсеніна, Гумільова, Ахматової, Цветаєвої, про російський авангард 1920-х, про покоління "шістдесятників" - Євтушенка, Вознесенського, Окуджаву та про чарівну привабливість "застійного" кіно Л. Гайдая та Е. Рязанова. Міфотворчі здібності української інтелігенції виявилися значно слабшими (хоча вони є – візьмімо хоча б „Празьку школу”, „Літературу діаспори” чи творчість „шістдесятників” В. Симоненка, Л. Костенко, І. Драча, В. Коротича, Б. Олійника, В. Стуса, Григора Тютюнника), тому жодна по-справжньому варта уваги доба в українській культурі не зацікавила росіян, та й українців у своїй масі ще за звичкою обходить стороною. Треба "розкручувати", підкреслювати та пропагувати якраз ті явища, яким не було прямих аналогів у російській культурі. До таких можуть належати: ряд історичних міфів докиївського періоду, православно-уніатська полеміка кінця XVI - початку XVII століття, доба високого українського бароко XVII - XVIII століть, поезія Шевченка, український модерн з його неповторною архітектурою, графікою, живописом, український літературний експресіонізм й імпресіонізм, та й уся культура 1920-х років – „Розстріляне Відродження”, українська пісенна культура 1960-1970-х років (П. Майборода, Білаш, Сабадаш, Шамо, Івасюк, Поклад) та українське "поетичне" кіно. Цікавими можуть бути і явища, яким є аналоги в російській культурі, - чи то український романтизм (М. Петренко, В. Забіла, П. Куліш, М. Костомаров),

чи то сучасна українська естрада, рок-музика, андеграунд, літературний постмодернізм.

Головне - нікому нічого не треба нав'язувати, краще змусити людей розвиватися самостійно - необхідно лише їх заінтригувати, зацікавити в українській справі. Свідомим людям треба позбуватися іміджу "професійних українців". Треба реалізуватися в якій-небудь неукраїнській сфері (приміром, професійній), а в сторонніх людей створювати враження, що "українство" - це ознака не провінційності та другорядності, а, навпаки, ознака шляхетності та порядності.

VI. Краматорськ україномовний

До проголошення незалежності російська мова в Україні сприймалася як мова соціальної еліти у представників влади. Українська ж, як, втім, і інші національні мови народів Радянського Союзу, витискувалася в зону неprestижного, провінційного і комічного. Тому вже в кінці 60-х років минулого сторіччя в Краматорську були за непотрібністю закриті всі українські школи. А за бажанням батьків, дитину можна було звільнити від вивчення таких «зайвих» предметів, як українська мова і література. З ухваленням Закону про мови УРСР в 1989 році і проголошенням незалежності ситуація в країні змінилася на протилежну. Тобто влада і, відповідно, система освіти першими продемонстрували зацікавленість до нового офіційній мові.

Відкриття перших українських класів на початку 90-х в Краматорську йшло, що називається, зі скрипом. Батьки не висловлювали бажання віддавати туди своїх дітей, іноді в класі могло бути менше восьми чоловік. Сьогодні проблем з

наповнюваністю українських класів, за словами Валентини Прокопчак, заступника завідувача міським відділом освіти немає: іноді в них навіть більше учнів, ніж в паралельних класах з російською мовою навчання.

Мотивація батьків, які віддають своїх дітей в українські класи, та ж, що й була у їхніх бабусь і дідусів 50 років тому: дитині, що дістала середню освіту на державній мові, легше буде вчитися у вузі.

Проте «форсоване» впровадження української мови може надати їй «ведмежу послугу», якщо не стане супроводжуватися оновленням суспільного життя: вона відторгатиметься двомовними громадянами як мова «брехливого офіціозу».

І все-таки з часом українська мова вживатиметься в нашому регіоні більше.

Тільки факти

З 18 тисяч школярів Краматорська 5 тисяч навчаються на українській мові.

У 2005 навчальному році в Краматорську створено 72 перші класи, 39 з них українські.

26 шкіл з 33 одержали статус україномовних. Тобто всі перші класи в них відтепер будуть українськими. Через 12 років в Краматорську залишиться лише 7 російських шкіл.

Найперші класи з українською мовою навчання з'явилися в ОШ № 6 і № 12.

Щороку завдання переходу на викладання українською мову набуває все більшого значення.

Вже зараз в ДДМА, КЕГІ, Дімі, ліцеях і технікумах учбові дисципліни викладається двома мовами – як російською, так і українською.

Висновки

Як ми бачимо, Донеччина для багатьох асоціюється з фактами російськомовної культури, яка на поверхні життя переважає. Не заперечуючи і не ігноруючи її, важливо водночас спростувати й досі популярний міф про цілковиту зросійщеність, деукраїнізованість Донбасу. Міф цей паралізує українство замість підтримувати його. Донбас – частина України, він робить не лише величезний внесок у створення економічної потуги України, але і в її духовність. В усіх жанрах сучасної української літератури Донбасу, його фольклорі, його живописі, музиці, театральному мистецтві – всупереч усім несприятливим обставинам проявляється творча сила українського народу. І тут Донбасу є чим гордитися!

Отже, міф про “російськомовність” Донеччини перебільшений...

Бібліографія:

1. Горбачу В. Барви української мови. – К.: „КМ АКАДЕВІА”, 1997. – С.64 – 72.
2. Беганська І. та ін. Формування соціальних настанов у російськомовному регіоні // Схід. – 2004. - № 4. – С.52 – 54.
3. Гега М. Долаючи труднощі: [Про виконання в Краматорську Закону України „Про мови” в загальноосвітніх школах] // Краматорська правда. – 2002. - № 66 (23.08). – С.3.
4. Голобородько Е. Языковая ситуация в Украине: реалии и тенденции //Русский язык и литература. – 2001. - № 6. – С.1 – 3.
5. Готина Г. Земля отцов: об отношении в школах к изучению украинского языка // Краматорская правда. – 1991. – 26 марта.- С.1.
6. Дзюба І. Донбас – край українського слова // Схід. – 2004. - № 9 (вересень). – С.2 -3.

7. Корошка М. Свято рідної мови // Краматорская правда. – 2003. - № 15 (23.02). – С.2.
8. Магрицкая И. Украинский язык как фактор создания государства // Персонал. – 2005. - № 3. – С.79 – 82.
9. Непран М. Українському Донбасу – державну мову //Донеччина. – 1995. – 26 січня. – С.3.
10. Ноткина А. Виктор Кривошеев: «Краматорск был, есть и будет на передовых позициях образования» // Краматорская правда. – 2005. - № 35 (1.09). – С.1,5.
11. Палкин В.А. Проблемы формирования национальной культуры в школах Донецкой области // Летопись Донбасса: Краеведческий сборник, 1992.–Вып.1. –С.76–79.
12. Поети Донеччини, які оспівували українську пісню у своїх віршах // Позакласний час. – 2006. - №1-2. – С.96.
13. Радчук В. Мова в Україні: стан, функції, перспективи // Дивослово. – 2002. – № 9. - С.2 – 5.
14. Радчук В. Українська мова на зорі третього тисячоліття // Дивослово. – 2003. - № 9. – С.2 – 6.
15. Слабоусова А. Сокращены ли уроки русского языка в русскоязычных школах: [о состоянии преподавания русского и украинского языков] // Краматорская правда. – 2003. - № 54 (6.11). – С.3.
16. Ставицька П. Слово про мову // Дивослово. – 2002. - № 6. – С.16.
17. Филонова Е. Будут ли наши дети говорить по-украински // Восточный проект. – 2005.-№ 39(29.09).– С.5.

Зміст

Вступ

I. Викорінювання української мови на Донбасі

II. Українське літературне слово на Донеччині в період „українізації”

III. Політичні репресії проти української мови

IV. Українська мова у 60 – 70-ті роки ХХ сторіччя

V. Українська мова на Донеччині сьогодні

Висновки

Бібліографія